سەرهەڵدانی مانۆسفیر و ڕاستی توندڕەو.. شیرین عەبدوڵڵا

لەماوەی چەند ساڵی ڕابردوودا دیاردەی بڵاوبوونەوەی ڕیتۆریکی میسۆجینی (دژە ژنی) دەبینرێ، ئەو مەیلانەی کە بە ئاشکرا بانگەوازی ئاسایکردنەوەی سووکایەتیکردن بە ژنان دەکەن، بەتایبەتی لە پلاتفۆرمەکانی سۆشیال میدیادا، لەنێو دیاردەیەکی فراوانتری سەرھەڵدانی ڕاستی توندڕەودا.

مانۆسفێر چییە؟
ئەم بانگەوازانە پەیوەستن بە گرووپاتێک کە پێی دەوترێت مانۆسفێر (فەزای ئەلیکترۆنی یان دۆمەینی نێر)، کە گروپی ناڕێکخراون، ھەندێکجار بە کۆمەڵگەی “حەبی سوور” ناودەبرێن. ڤیدیۆ بلۆگ و پۆدکاست و وێنە و پلاتفۆرمی یاری ئەلیکترۆنی و کاریگەرە (influencers) بەناوبانگەکانیان لەسەر پلاتفۆرمەکانی وەک (X) و (YouTube) و (TikTok) و (Reddit) ھەیە. ھۆشداری بڵاو دەکەنەوە لەو مەترسیانەی نۆرمەکانی پیاوسالاری بەرەوڕووی دەبێتەوە و بۆچوونە دژەژن و دژە فێمینیستەکان بەرەوپێش دەبەن و ئەمان بە ھۆکاری ھەموو جۆرە کێشەیەک لە کۆمەڵگادا دەبینن.

بیرۆکەکانی مانۆسفێر چوار ڕەوتی بنەڕەتی لەخۆدەگرن:
□- “حەبی سوور” (لە فیلمی زانستی خەیاڵی ماتریکس وەرگیراوە- بە خواردنی حەبی سوور بەئاگا دەبیتەوە لە ڕاستی ئەو شتانەی لە جیھاندا ڕوودەدەن) و چالاکوانانی “مافی پیاوان”: داوا لە پیاوان دەکەن کە بەئاگا بێنەوە لەو ڕاستییەی کە سیستەمی سیاسی لایەنگری بەدژی پیاوان دەکات و ئەمان بەدەست جیاکارییەوە لە بوارەکانی جیابوونەوە، سەرپەرشتیکردنی منداڵ، و یاساکانی توندوتیژی خێزانی دەناڵێنن. بۆ نموونە داوای ھەڵوەشاندنەوەی یاساکانی “تەڵاقی بێ تاوان” دەکەن کە لە ژمارەیەک وڵاتی ڕۆژئاوادا جێگیرکراون، کە ڕێگە بە ھەریەک لە ھاوسەرەکان دەدات داوای ھەڵوەشاندنەوەی گرێبەستی ھاوسەرگیری بکەن بەبێ ئەوەی ھەڵە لە بەرامبەرەکەدا بدۆزنەوە.
□- “ھونەرمەندانی ئیغراکردن” و کەلتووری “نێری ئەلفا”: ئەم گروپانە پێدادەگرنەوە لەسەر خۆ فێرکردنی ستراتیژەکانی ڕاکێشان و ملکەچکردنی ژنان لە ڕێگەی ئازاردانی دەروونی و سۆزداری (negging- پشتگوێخستن) و بەرەوپێشبردنی وێنەی نێری ئەلفا، واتە نێری

بالادەست لە پەیوەندییەکانیدا، و لە ڕووی جەستەییەوە بەهێز، و بە تەواوی متمانەی بەخۆی هەیە بەبێ ڕەچاوکردنی کەسانی دیکە.

٢- – پارێزگارە نەریتییەکان و بیرمەندە کۆنەپەرستەکان: ئەم گروپانە بانگەوازی گەڕانەوە بۆ بەها تەقلیدییەکانی خێزان دەکەن، و جیاوازییە بایۆلۆژییەکانی نێوان ڕەگەزەکان وەک بنەمایەک بۆ دابەشکردنی ڕۆڵەکان لەناو کۆمەڵگادا سەیر دەکەن، ئەمە جگە لە بەچوونە کۆنەپەرستەکانی سەقامگیری خێزان وەک پایەیەکی بنەڕەتی بۆ پاراستنی نەزمی کۆمەڵایەتی. بەشێک لەم بزووتنەوانە لەسەر بنەمای لێکدانەوەی ئایینی و ئەخلاقی دامەزراون کە ئەم مۆدێلەی پەیوەندی نێوان ژن و پیاو بەهێزتر دەکەن.

٣- “ئنسێل -Incels” (عازەبیی نائیرادەیی): ئەم گروپە ڕەنگە دیارترین و مەترسیدارترین ڕەوتی مانۆسفەر بێت. ئەوانەی ئەم ڕەوتە پەیڕەو دەکەن، کەسانێکن، بەزۆری پیاو، کە بەهۆی نەبوونی ئەزموونی سێکسی یان سۆزداری هەست بە بێزاری دەکەن و ژنان و کۆمەڵگا بەگشتی بەرپرسیار دەکەن لە شکستەکەیان. لە ساڵانی ڕابردوودا چەند هێرشی توندوتیژی و تاوان ڕوویداوە کە ژنان و “پیاوە سەرکەوتووەکان لە پەیوەندییەکانیاندا” بوونەتە ئامانج. کۆمەڵکوژییەکەی ساڵی (٢٠١٤)ی ویلایەتی کالیفۆرنیا کە بووە هۆی کوژرانی شەش کەس و برینداربوونی (١٤) کەسی دیکە، یەکەمین کوشتاری بەکۆمەڵی لەم جۆرە بوو کە لە ساڵانی دواتردا زنجیرەیەکی بەدوای خۆیدا هێنا. مانیفێستە (١٤٠) لاپەڕەییەکەی لەلایەن تاوانبارەکە، (ئیلیۆت ڕۆجەرز) خۆیەوە بڵاوکراوەتەوە، بووەتە بەڵگەنامەیەک کە تا ئێستاش زۆرێک لە گروپەکانی (ئنسێل) وەک بنەمایەک بۆ عەقیدەکانی خۆیان پشتی پێدەبەستن. لە هێرشی ساڵی (٢٠١٨) لە تۆرەنتۆ (١١) کەس کوژرا و لە ساڵی (٢٠٢١) لە بەریتانیا پێنج کەس گیانیان لەدەستدا.

پلاتفۆرمی سۆشیال میدیا بڵاوبوونەوەی خێرای ئەم ناوەڕۆکانە ئاسان دەکات، چونکە ئەلگۆریتمەکانی فەزای ئەلیکترۆنی پاڵ بە بینەرانەوە دەنێت بەشداری ناوەڕۆکێک بکەن و ئەو جیاکارییە سیستماتیکە بە دژی ژنان لە شێوەی ناوەڕۆکی هێرشبەرانە بە خێراییەکی زۆر زیاتر لەجاران دووبارە بکەنەوە. جێگای سەرسوڕمانە کە دەستەواژەی “عازەبی بە ئیرادە” بۆ یەکەمجار لە ساڵانی نەوەدەکاندا لەلایەن ژنێکەوە داهێنرا، بەناوی (ئالانا)، کە ئامانجی وەسفکردنی ئەزموونی تەنهایی و بێ هاوسەرگیری کەسیی خۆی بوو، ویستی فەزایەکی گشتگیر و ڕاستگۆیانە بۆ ئاڵوگۆڕی بیروڕا دروستبێت. لەگەڵ تێپەڕبوونی کات دژەژنی خۆی خزاندە ناو کۆمەڵەکە و کرا بەشوێنێکی یەکجار دوور لە سەلامەتی. ئێستا، (ئالانا) دەڵێت دژەژنەکان “دەستەواژەکەیان لە ڕفاندنم”.

سەرنجڕاکێشیی گوتاری مانەسفیر:

شایەنی باسە، پەرەپێدەرانی مانەسفەر لە بنکەیەکی کۆمەڵایەتی فراوان بەهرەمەندن کە ناتوانرێت پشتگوێ بخرێت، بە ملیۆنان شوێنکەوتوویان لەنێو گەنجان و هەرزەکاران هەیە، لە زۆرێک لە وڵاتانی جیهان، لەنێویاندا وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست وەک عێراق و هەرێمی کوردستان. ئەم ناوبانگییەیان لە ڕێگەی ئۆنلاینەوە زۆر یارمەتیدەربووە بۆ دروستکردن و کەڵەکەکردنی سامانی گەورە. یەکێک لە کاریگەرە دیارەکان لەم بوارەدا کەسێکە بە ناوی (ئەندرۆ تەیت).

- ئەندرۆ تەیت، پێشبڕکێکاری پێشووی بەرنامەی "برا گەورە" و خۆی بە شارەزای شێوازی ژیان ناودەبات و پاڵەوانی پێشووی جیهانی (کیک بۆکسینگ)، ئێستا یەکێکە لە گەورەترین کاریگەرەکانی مانەسفەری سۆشیال میدیا. لە ناوەڕاستی ساڵی (٢٠٢٢) ئەم ئەستێرە بەناوبانگە بەریتانی-ئەمریکییە زۆرترین بەدواگەڕانی گووگڵی هەبوو لە جیهاندا. لە مانگی تشرینی یەکەمدا بوو بە موسڵمان، ئەمەش بووە هۆی دروستبوونی جەنجاڵییەکی ئۆنلاین. لە (تیک تۆک) هاشتاگی (ئەندرۆ تەیت) زیاتر لە (١٠) ملیار بینینی بەدەستهێناوە. خاوەنی چوار و نیو (٤.٥) ملیۆن فۆڵۆوەری (تویتەرە) و ماڵپەڕێکی هەیە لەسەر بنەمای بەشداریکردنە، "زانکۆی هاستلەرز"، کە گوایە زیاتر لە سەد هەزار (١٠٠،٠٠٠) خوێندکاری هەیە، ئامۆژگاری خێرا دەوڵەمەندبوون و ڕێنمایی خۆیارمەتیدان پێشکەش دەکات کە لە ٤١ "بنەماکەی بۆ پیاوان"دا هاتووە؛ بۆ نموونە، "هەموو پیاوێک ئەرکێکی پیرۆزی هەیە ئەویش کە جەستەی خۆی بە بەهێزترین شێوەی شکڵ پێبدات".
- (تەیت) بە ئاشکرا دەڵێت کە ئەو دژە ژنە، ژن "موڵکی پیاوانە" لە کاتی هاوسەرگیریدا، پێویستە لە ماڵەوە بمێنێتەوە و ژنان لە پیاوان کەمترن. ئەو و براکەی بە یاسا داواکراون بە تۆمەتی بازرگانیکردن بە مرۆڤ و دەستدرێژیکردنە سەریان، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا قازانجێکی زۆری لە ڤیدیۆ دژە ژنە بەناوبانگەکانی بەدەستهێناوە.
- زۆربەی شوێنکەوتوانی (تەیت) سەرنجڕاکێشییەکەی لە وێنەی بزنسمانێکی سەرکەوتودا دەبیننەوە، کە بە وتەی خۆی پیاوسالاری و کاری جیددی و پشت بەخۆبەستن بەرەوپێش دەبات. هانیان دەدات لە "نۆرماتیڤیەت – النمطیة" ڕزگاریان بێت و کۆنترۆڵی ژیانی خۆیان بکەن. ئەوان (تەیت) وەک ئەلگۆیەک و

بەرجەستەکردنی خەون و ئاوات و خواستە بەهیواکانیان دەبینن. وەک (تەیت) خۆی دەڵێت: "کەشکەکی گەورەم هەیە، لیستی ئۆتۆمبێلی لوکسم هەیە، دەتوانم لە هەر شوێنێک بمەوێت بژیم، ژنێکی بەشوماریشم هەیە… من نمونەیەکی ناوازەم".

(تەیت) و هاوشێوەکانی مۆدێلێکی سەرکەوتنی بە ناوەڕۆک بە نەوەیەک لە گەنجانی پەراوێزخراو دەخەنە ڕوو، کە توڕەن لە نەبوونی دادپەروەری کۆمەڵایەتی و جیاوازییە چینایەتییە بەرفراوانەکان و بێکاری و نائەمنی، نەوەیەک کە هەست دەکەن کۆمەڵگا دەستبەرداریان بووە. خۆی وەک دژە دامەزراوە (anti-establishment) دەخاتە ڕوو، لایەنگرێکی گەورەی سەرۆکی ئەمریکا (دۆناڵد ترەمپ) و هەمای بانگەشە (دیعایە)ی بزووتنەوەی ماگا (MAGA) یە، چونکە (ترەمپ) بەڵێنی گەڕاندنەوەی پیاوسالاری دەدات- نەک "جۆرە نەرمترەکەی"، بەڵکو "هەژموونی بە بەربەستی پیاو".

پەیوەندی نێوان مانۆسفێر و ڕاستی توندڕەو:

ئەوەی کە پەیوەندییەکی بەهێز لە نێوان ڕاستڕەوی توندڕەو و مانۆسفێردا هەبێت بەڕێکەوت نییە، بەو پێیەی هەردووکیان هاوبەشن لە ئایدیۆلۆژیای پلەبەندی و باڵادەستی ڕەگەزێک بەسەر ڕەگەزێکی دیکەدا، گەڕانەوە بۆ شێوازە کۆنەپەرست و پارێزگارەکانی بنەماڵەی پیاوسالاری، دژایەتیکردنی ماف و ئازادییە سیاسی و مەدەنی و کولتوورییەکان، ڕەگەزپەرستی بەرامبەر بە کۆچبەران و شکۆمەندکردنی سەروەت و سامانی تاکەکەسی و باڵادەستی ماددی و جەستەیی و کۆمەڵایەتی تاکەکان بەسەر خۆشگوزەرانی گشتیی کۆمەڵگا.

ئەم شەپۆلە نێرسالارییە هاوتەریبە لەگەڵ سەرهەڵدانی ڕەوتی سیاسی ڕاستڕەوی کۆنەپەرست و نیوفاشیستی لە سەرانسەری جیهاندا، کە لە دەیەی یەکەمی ئەم سەدەیەدا لە گۆشەکانی تۆڕی تاریکدا (dark web) دەستیکرد بە شکڵگرتن و لە ساڵی (٢٠١٤)دا بە بەزۆری گەشەی سەند، هاوکات لەگەڵ ئامادەکارییەکانی هەڵبژاردنەکانی ئەمریکا کە لە ئەنجامدا دۆناڵد ترەمپ بە یەکەمجار لە ساڵی ٢٠١٦ دا هەڵبژێردرا، و دواتر بۆ دووبارە هەڵبژاردنەوەی ترامپ لە نۆڤەمبەری (٢٠٢٤)دا تینێکی تازەی پیا هاتەوە. ئەو پیاوەی کە بە تێڕوانینی نزمی بە ژنان ناسراوە، و مێژوویەکی شەرمەزارکەری لە بەهرەبەرداری (ئیستغلالکردن) و سووکایەتیپێکردنیان هەیە، هەروەها بە ڕەگەزپەرستییەکەی بەرامبەر بە کۆچبەران و بە سیاسەتە بەرژوازییەکانی کە دوژمنایەتی چینی کرێکار و هەموو

دەستکەوتەکانیان دەکات. ئەو (٣٤) تاوانی یاسایی بەدواوەیە، بەڵام ئەمە هەمووی نەبووە ڕێگری ئەوەی دووجار هەڵبژێردرێت، نەک جارێک، بەوەی کە چارەسەری ساختە بۆ ویست و خواستەکانیان دەخاتە ڕوو.

(ترەمپ) خۆی بە پیاوانێک دەورە داوە کە پەرە بە قەوانێکی سواوی (سترێئۆتایپێکی) نێرینەی باڵادەست دەدەن، و بێڕێزی بەو ژنانەی کە منداڵیان نییە دەکەن و جۆرێکی بەها خێزانییەکان بەرەوپێش دەبەن کە سەربەخۆیی ژنان کەم دەکاتەوە.

هەر کە لە کەگەڵ ڕاگەیاندنی دووبارە هەڵبژاردنەوەی ترەمپ لە مانگی نۆڤەمبەردا، لافاوێکی بانگەوازی دژە ژنی سۆشیال میدیای گرتەوە، دڕندانەترینیان هەڵمەتێک لەلایەن (نیک فۆینتێس)، کاریگەر و پۆدکاستەری ناسیۆنالیستی سپی پێستەوە، لە (٥)ی ئەو مانگەدا بوو؛ ئەو دروشمی فێمینیستی “جەستەمان، هەڵبژاردەی خۆمان”ە کە لەلایەن بزووتنەوەی فێمینیستەکانەوە لە ساڵانی حەفتاکان پەسەندکرابوو شێواند و لەبری ئەوە نووسیبووی “جەستەی تۆ، هەڵبژاردەی من. بۆ هەمیشە”. پۆستەکەی لە ماوەی یەک هەفتەدا زیاتر لە (٩٠) ملیۆن بینەری هەبوو و زیاتر لە (٣٥) هەزار جار ڕیتویت کراوە، بەپێی دەزگای میدیایی (سی ئێن ئێن).

هەر لە یەکەم سەعاتەکانی سەرۆکایەتییەکەیەوە، ترامپ دەستبەکاربوو بۆ جێبەجێکردنی پاکێجی سیاسەتە ئابوورییە کۆنەپەرستانە و دژە کرێکار و دژە هەژارەکانی، کە لەسەر بنەمای گۆشەگیریی ئابووری و هێرشکردنە سەر دەستکەوتە ئابووری و کۆمەڵایەتی و سیاسییەکان، کە دەرئەنجامەکانی نەک تەنها ئەمریکا، بەڵکو زۆرێک لە وڵاتانی جیهان دەگرێتەوە. بەو پێیەی ئەمریکا وەک کاریگەرترین وڵات ل□ سیستەمی سیاسی جیهاندا، هەرچییەک لە ئەمریکاوە سەرچاوەی گرتبێت، لە زۆربەی وڵاتانی جیهاندا شەپۆل دەداتەوە، ئەڵبەتە بە پلەی جیاواز.

هەرچەندە زۆرینەی کاریگەرەکانی (مانۆسفێر) و ڕاستڕەوەکان لە وڵاتانی ڕۆژئاوان، بەڵام گەڕانێکی خێرا لە ئینتەرنێتدا، گروپی هاوشێوە، هەرچەندە بچووکتر و کەمتر کاریگەر، لە هەندێک وڵاتی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و باکووری ئەفریقادا، گەشەسەندوو دەردەخات.

سەرهەڵدانی گرووپە ڕاستڕەو و توندڕەو و مانۆسفێرەکان بە شێوەی جۆراوجۆر ڕەنگدانەوەی لە کۆمەڵگاکانی ئێمەدا هەبووە.

بە نموونە لە عێراقدا ئەم بزووتنەوەیە نەفەسێکی نوێی بە گوتاری پیاوسالاری و دژە ژنی بەخشیوە، و هانی ئەو کۆنەپەرستییە باوکسالارە بەسەرچووانەی داوە کە پێگەی ژنان نزم ڕادەگرن، و بنەماڵەی تەقلیدی شکۆمەند دەکەن و ئیمتیازاتی کۆمەڵایەتی و ئابووری لە ژنان زەوت دەکەن. ئەم ڕەوەندە لەم دواییانەدا بە هەموارکردنەوەی کۆنەپەرستی یاسای باری کەسی ژمارە (١٨٨)ی ساڵی (١٩٥٩) گەیشت.

بۆچی ئەم شەڕە لە دژی ژنان، ئێستا؟

سەرهەڵدانی مانۆسفێر دەتوانرێت لە لایەنێکدا، وەک کاردانەوەیەک بەرامبەر بە گەشەسەندنی بزووتنەوەی فێمینیست و دەستکەوتەکانی لە دەیەکانی ڕابردوودا و نیگەرانی پیاوسالارەکان لە لەدەستدانی ئیمتیازاتەکانیان لێکبدرێتەوە. ڕوونە کە هەموو بزووتنەوەیەکی پێشکەوتنخواز و ڕزگاریخواز کاردانەوەی کۆنەپەرستانە توندوتیژانەی بەدوادا دێت لەلایەن ئەو کەسانەوە کە هەست دەکەن فەزاکەیان داگیردەکرێت. ئەمە یەکەمجار نییە کە ئێمە شاهیدی سەرهەڵدانی کۆنەپەرستی دەبین وەک کاردانەوەیەک بەرامبەر بە دەستکەوتە پێشکەوتنخوازەکان. بۆ نموونە لە هەشتاکانی سەدەی ڕابردوودا، لەگەڵ سەرهەڵدانی نیولیبرالیزمدا، شاهیدی بووژانەوەی بەها نەریتییەکانی خێزان و مۆدێلی بنەماڵەی پیاوسالاری بووین لەسەر دەستی نوێنەرانی ئەم جۆرە سەرمایەدارییە، وەک مارگرێت تاچەر، ڕۆناڵد ڕیگان و ئەوانی دیکە، لە پاشخانی گۆڕانکارییە کۆمەڵایەتییەکان، بزووتنەوەکانی مافە مەدەنییەکان، مافی ژنان و مانگرتنە گەورە کرێکارییەکانی ئەو سەردەمەدا.
بەڵام ئەمە هەموو مەسەلەکە نییە. ئەم شەڕە دژی ژنان جیا نییە لە وێنە گەورەکەی گۆڕانکاری و ململانێ سیاسی و ئابوورییەکان کە لە جیهاندا ڕوودەدەن. بەشێکە لە زنجیرەیەک هێرشی بۆرژوازی بۆ سەر توێژە جیاوازەکانی سیستەمە ئابوورییەکەی کە لەلایەن ترەمپ و سیستەمی سەرمایەداری بە گشتی نوێنەرایەتی دەکرێن. شانبەشانی هێرش بۆ سەر پەنابەران، بیانییەکان، هەموو ستەملێکراوەکان، و ئەوانەی پێویستیان بە ئاسایشی کۆمەڵایەتی، تەندروستی گشتی، پەروەردەی گشتی و هەر خزمەتێکی دیکەی گشتی هەیە، چ لە ناوخۆ و چ لە دەرەوەی ئەمریکا، ڕوودەدات.
مەعلوومە کە سەرمایەداری، هەر لە سەرەتای دامەزرانییەوە، تووشی قەیرانی دەورەیی بووە. لە هەر قەیرانێکدا دەبێت

ڕێگای نوێ بۆ بەدەستهێنانی قازانج بدۆزێتەوە و هەوڵی هێنانەدی سەقامگیری بە بازاڕ بدات بە دڵنیاکردنەوەی وەبەرهێنەران، تەنانەت ئەگەر بۆ ماوەیەکی کاتیش بێت. وەک دەبینین لە ئێستادا ڕژێم بە هۆی شەڕەکانی و ناسەقامگیری کەشوهەوا و گرانی تێچووی ژیان و نایەکسانییەکی بەرفراوان تووشی چەندین قەیرانی فرەلایەنە بووە. هێرشەکانی بۆ سەر ئەو گرووپانەی کە لە سەرەوە ئاماژەمان پێدا، بەشێک لەو دڵنیاییە بە ڕژێم دەبەخشێت. داخستنی سنوورەکان بەڕووی پەنابەران، زیندووکردنەوەی مەفهوومەکانی خێزانی تەقلیدی و پاڵپێوەنانی ژنان بۆ ناو ماڵ و دوورخستنەوەیان لە بازاڕی کار، لە لایەک پەرشوبڵاوی چینی کرێکار مسۆگەر دەکات و لەوانەیە هەستێکی ساختە (تەنانەت ئەگەر کاتیش بێت) بە بەردەستبوونی هەلی کار و کەمبوونەوەی بێکاری لە لایەکی دیکەوە درووست بکات.

دەرئەنجام:

بە بۆرژوازی ناتوانێت بە ئاسانی ئەم جۆرە سیاسەتانە جێبەجێ بکات، مەگەر بە بەرگێکی ئایدیۆلۆژی بیانپێچێتەوە کە واقیعی ناکۆکییەکانی بشارێتەوە. دەبێت ئەوە بە بڵاوکردنەوەی ئەو بیرۆکانە بکات کە هەڵاوردن و ڕق و دووبەرەکی لە نێوان جەماوەردا پەرە پێ دەدەن، هەتاکوو ئاسانکاری بۆ ژێردەستەکردنیان بکات.

ئەم ماشێنە فیکرییە بۆ بورژوازی زۆر گرنگە، بۆ بردنە پێشەوەی سیاسەتەکانی و دەستبەرکردنی دەنگی کرێکاران بە هەر شێوەیەک بێت. ملیۆنان دۆلار بۆ ئەمە خەرج دەکات و هەموو میدیاکان بەکاردەهێنێت، دامەزراوەی بیرکردنەوە (Think Tank) و توێژەر و شیکار و تەنانەت هونەرمەند و نووسەر و شاعیر و ئەکتەر و کۆمپانیا زەبەلاحەکانی فیلمی هەیە… کە هەموویان شەو و ڕۆژ وەک ئامرازێکی پڕوپاگەندە کاردەکەن بۆ پێشخستنی سیاسەتەکانی چینی دەسەڵاتدار بە شێوەیەکی ورد و شاراوە، بە مەبەستی چاندنی دووبەرەکی لە نێوان کرێکاران و قەناعەت پێکردنیان کە سیاسەتەکانیان لە بەرژەوەندی کرێکاراندایە.

لە نێوان گاڵتەپێکردن (تەنانەت ئەگەر بە ناوی سوعبەتێکی ناسکیش بێت) و ئیهانە و کۆمێنتی نەخوازراو و هەراسانکردن و توندوتیژیدا، کە تەنانەت ڕەنگە بگات بە کوشتنیش، خەتێکی جیاکەرەوە نییە. زۆر گرنگە کە گرنگی بە بڵاوبوونەوەی ئەم

دیاردانە بدرێت و ڕێگری بکرێت لەوەی گەنجان (و ژمارەیەک لە ژنانیش) بکەونە ژێر کاریگەری ئەم بیرۆکە دوژمنکاریانە دژی ژنان، کۆچبەران، یان گروپە هەژارەکان.. ئەم بیرۆکانە هەندێک جار لە شێوەی گاڵتە یان نوکتە، یان لە شێوەی بیرۆکەی کۆنەپەرست بە تامێکی زانستی، بەڵام بە ناوەڕۆکێکی ژەهراوی و شەرمەزارکەر، دەربڕینیان لێدەکرێت، ئامانج لێیان، ئامادەکردنی خەڵکە بۆ قبوڵکردنی ئەو بیرۆکە کۆنەپەرستانەی کە سیاسەتەکانی سیستەمی سەرمایەداری لەسەری بنیات نراوە و ناڕەزاییەکانی ئەوان بڕەوێننەوە.

جووڵانەوەی مانۆسفێر و دژەژنی کە ئێستا بڵاوە، بەشێکە لەم ماشێنە فیکرییەی کە دووجار ڕێگەی بە هەڵبژاردنی ترەمپ خۆشکرد و بەشێکە لە سەرهەڵدانی فراوانتری ڕاستڕەوە توندڕەوەکان لەسەر ئاستی جیهان.

٢٠٢٥-٥-١٢

شیرین عەبدوڵڵا

ناسیۆنالیستە روسەکان چۆن ئاهەنگ دەگێڕن بە سەرکەوتنی سەردەمی سۆڤیەت کە ناخۆشیان دەوێت؟.. حەمید کەرەچی

ئاهەنگگێڕانی ڕوسیا بە سەرکەوتنی یەکێتی سۆڤیەت لە جەنگی جیهانی دووەمدا، لە کاتێکدا ناسیۆنالیستەکانی ڕووسیا ڕقیان لە یەکێتی سۆڤیەتی پێشوو، لەوانەیە وەک ناکۆکییەکی سەیر دەربکەوێت. بەڵام ئەم ناجۆرییە تەنیا ڕەنگدانەوەی ئاڵۆزییەکانی ناسنامەی ڕووسیا و پەرەسەندنەکەیە بەتایبەتی دوای جەنگی جیهانیی دووەم. ئەم جەنگە یەکێتی سۆڤیەت لە قەوارەیەکی ئینتەرناسیۆنالیستی یەوە بۆ دەوڵەتی نەتەوەیی گەری و ڕێگەی بە ناسیۆنالیستەکانی ڕووسیا دا تێکەڵ بەم

ناسنامە نوێیە ببن.

پێش جەنگی جیهانی دووەم، ناسیۆنالیستەکانی ڕووسیا بە بەشێک بوون لە "سوپای سپی" کە بەربەرەلانەی شۆڕشی بەلشەڤیکیان دەکرد، ئەو کۆچبەرانەی لە ڕژێمی سۆڤیەتی هەڵهاتوون، یان لە کەمپەکانی کار (گۆلاخ) گیرابوون. ئەمانە ناسنامەیان بە توندی گرێدرابووە بە مێژووی قەیسەرت و ئەرتەدۆکسییەوە. ناسنامەیان دژایەتیکردنی ئەدیۆلۆژیی ناسیۆنالیستیی بەلشەفیکەکان بو.
بەڵام دوای جەنگ، ناسنامەکەیان لە ڕێگەوە گۆڕینی بەسەرهات بەو جۆرە کە لەجیاتی لە دەرەوەی ڕژێم بمێننەوە ، بوون بە بەشێک جیانەکراوە لە ڕیسی کۆمەڵگەی سۆڤیەت. زۆرێکیش لەیان چوونە ناو داوودەزگای دەولەت حزبەوە، و وەکوو دەسپێشخەری کۆمونیست یان ئەندامی حزب کاریان کرد. ئەم تەکەزە بوونە پرسەکی گرنگ دەوروژێنێت: چۆن کەسانێک کە دوژمنانتیی ڕژیمی سۆڤیەتییان دەکرد بەیان هەبوو ببنە بەشیک لەی لەیەنگەلەک لە ناسنامەکەی نوێیەکەی بەخۆوە بگرن؟

"جەنگی نیشتمانی مەزن" و کاریگەری ئایدیۆلۆژیای

جەنگی جیهانیی دووەم کە لە ڕوسیا بە "جەنگی نیشتمانی گەورە" ناسراوە، خاڵەکی وەرچەرخانێکی گرنگ بوو کە ئایدیۆلۆژیای سۆڤیەت خۆی گۆڕی. پێش جەنگ، یەکێتی سۆڤیەت وەک دەوڵەتی نەتەوەیی سەیر نەکرا، بەڵکو وەک تەختەی بازدان بە شۆڕشی جیهانی. "ئایدیۆلۆژیای ئینتەرناسیۆنالیست" بە ئاشکرا دژی ناسیۆنالیزمی کۆنی ڕووسی و سیمبولەکانی بوو (بە نموونە، ئەفسەرانی سوپای سوور پلەی سەربازی سوننەتیی نەبو).

لەگەڵ کۆتایی هاتنی جەنگ، یەکێتی سۆڤیەت بوو بە دەوڵەتێکی ناسیونالیستی دیار. سەرکەوتن لە جەنگدا بوو بە سەرچاوەی شانازی نەتەوەیی گەورە و ڕێگەی دا مێژووی ڕووسیا دووبارە بەیەکەوە ببەسترێتەوە. شانازی بە سەرکەوتنەکانی ڕابردووی هێزە بیانییەکان (وەک ناپلیۆن و سوید) جێگەی قبوڵ بوو، و یەکێتی سۆڤیەت تەنانەت بە میراتگری شەرعی ئیمپراتۆریەتی ڕووسیا دادەنرا. ئەم گۆڕانکارییە تەنها بە ناوخۆی سۆڤیەت سنووردار نەبوو، بەڵکو کاریگەری خۆی بە کۆچکەرانی سپیی ڕووسی فراوان کرد، کە دوای ئەم سەرکەوتنە دەستیان کرد بە قبووڵکردنی یەکێتی سۆڤیەت وەک "ڕوسیای نوێ"، بەتایبەتی دوای ڕاگەیاندنی لێبوردنی گشتی بە کۆچکەران دوای جەنگ.

دوای جەنگ، ناسیونالیستەکانی ڕووسیا بەزۆری بوون بە ‘ نیشتمانپەروەرانی لایەنگری سۆڤیەت”. لەگەڵ ئەوەشدا،چەند کەسێکی جیاوازی بەرچاو هەبوون، وەک ئەلیکساندەر سۆلژنیتسین، کە بەردەوام بوو لە دژایەتیکردنی ئیلحادی سۆڤیەت و پەیوەست بوون بە ئەرتەدۆکسییەت. ئەم هەڵاواردنانە جەخت لەسەر ئاڵۆزی ناسنامەی نەتەوەیی لەو سەردەمەدا دەکەنەوە.

ئایدیۆلۆژیاکان بە شێوەیەکی بنەڕەتی گۆڕان و لە هەمان کاتدا شێوە دەرەکییەکانیان دەپارێزران. ئەمە ئەو شتەیە کە لەگەڵ “کۆمۆنیزم لە یەکێتی سۆڤیەت” ڕوویدا. لە ئایدیۆلۆژیایەکی چەپی ڕادیکاڵی ئینتەرناسیۆنالیستییەوە کە داوای یەکسانی دەکات گۆڕا بە ئایدیۆلۆژیایەکی چەپی ناسیونالیستی بیرۆکراتی پارێزگار، هەموویان لەژێر هەمان ئاڵای سووردا.

کۆمینترن (ئینتەرناسیۆنالی کۆمۆنیست) هەروەها گۆڕانێکی گەورەی لە پابەندبوونێکی توند بە شۆڕشی پڕۆلیتاریای جیهانی بۆ ڕێبازێکی پراگماتیک تر کە جەخت لەسەر بەرژەوەندی نەتەوەیی و هاوپەیمانییەتی دەکات، تەنانەت لەگەڵ ڕژێمە دژەکاندا. پاش هەڵە ڕادیکاڵەکەی (1928-1934) کە یارمەتیدەر بوو بۆ سەرهەڵدانی نازیزم، کۆمینترن لە ساڵی 1935 گۆڕا بۆ سیاسەتی بەرەی گەلەری و داوای هاوپەیمانییەکی فراوانی کرد بۆ بەرەنگاربوونەوەی فاشیزم.

هێرشی ئەڵمانیا بۆ سەر یەکێتی سۆڤیەت لە ساڵی 1941 ئەم گۆڕانکارییەی بەهێز کرد. جەنگەکە بوو بە “جەنگی نەتەوەیی مەزن”، کە جەخت لەسەر مانەوە و یەکێتی نەتەوەیی دەکرد. کۆمینترن بە فەرمی لە ساڵی 1943 هەڵوەشایەوە، بەشێکی وەک ئاماژەیەک بۆ هاوپەیمانانی ڕۆژئاوا و بەشێکی تر لەبەر ئەوەی بەرژەوەندییە نەتەوەییەکانی سۆڤیەت بوون بە ئەولەویەت.
دوای جەنگی جیهانیی دووەم، سیاسەتی دەرەوەی سۆڤیەت و کاریگەری لەسەر پارتە کۆمۆنیستەکان زیاتر پراکتیکیانە و خەباتی سارد دژی ئیمپریالیزمی ڕۆژئاوا بوو. ئامانج لاوازکردنی کاریگەری ڕۆژئاوا و فراوانکردنی دەسەڵاتی سۆڤیەت بوو لە ڕێگەی پشتیوانیکردن لە بزووتنەوەکانی دژە کۆلۆنیالیزم و دژە نەتەوەپەرستی لە وڵاتانی جیهانی سێیەم، بێ گوێدانە ئایدیۆلۆژیای ناوخۆیان یان مامەڵەیان لەگەڵ کۆمۆنیستە ناوخۆییەکان.

نمونەیەکی سەرنجڕاکێش پشتگیری سۆڤیەت بۆ سەرکردەکانی وەک جەمال عەبدولناسر لە میسر و هەندێک ڕژێمی کۆماری و مستەفا کەمال

ئەتاتورک لە تورکیا و تەنانەت شا لە ئێران (لە چەند سەردەمەکی دیاریکراودا) سەرەڕای چەوساندنەوەی کۆمۆنیستە ناوخۆیەکان. زۆرێک لە سەرکردە ناسیۆنالیستەکان دژە ڕۆژئاوا بوون و هەوڵیان دەدا کاریگەری هێزە داگیرکەرەکانی پێشوو کەم بکەنەوە و بیانکەن بە هاوپەیمانی سروشتی سەرەڕای کێشەی ئەدیۆلۆژی لەگەڵیان لە مەیدان ململانێی جیهانی دا. یەکێتی سۆڤیەت بە پشتیوانی ئەم ڕژێمە ناسیۆنالیستانە هەوڵی ناسەقامگیرکردنی بلۆکی ڕۆژئاوا و دروستکردنی بواری نوێی کاریگەری دەدا.

یەکێتی سۆڤیەت پێی وابوو کە دەوڵەتەکانی پاش کۆلۆنیالیزم دەتوانن لە قۆناغی سەرمایەداری تێبپەڕن و ڕاستەوخۆ بەرەو “سوسیالیزم” بڕۆن کە لە ڕاستیدا “سەرمایەداری دەوڵەتی” یە، تەنانەت ئەگەر لەلایەن هێزە ناکۆمۆنیستییەکانەوە بەڕێوە ببرێت.

جەنگی جیهانی دووەم واقیعێکی نوێی بەسەر بزووتنەوەی کۆمۆنیستی جیهانی سەپاند. یەکێتی سۆڤیەت و پارتە کۆمۆنیستەکانی تر ناچار بوون خۆیان لەگەڵ پێویستی بەرگری لە نیشتمان و بنیاتنانی دەوڵەت و بەڕێوەبردنی کۆمەڵگاکان بگونجێنن کە بووە هۆی دابەزینی وردە وردەی پرەنسیپەکانی ئینتەرناسیۆنالیستی و چینایەتی بە خاتری بەرژەوەندی نەتەوەیی و ناسامە. ئەم گۆڕانە ناکۆکی ئاشکرای نێوان ئاهەنگگێڕانی ڕووسیا بە سەرکەوتنی سەردەمی سۆڤیەت ڕوون دەکاتەوە، سەرەڕای دوژمنایەتی ناسیۆنالیستەکانی ڕووسیا بە یەکێتی سۆڤیەتی پێشوو.

کتێب \ پرۆژەی گەشەپێدان لە پێدان عێراق.. نووسینی عوسمانی بحاجی مارف

بۆ خوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئێرە بکەن..

OsmanHAjiMArif_ProzhaDownload

پێشخستنی خزمەتگوزاریی تەندروستی.. دکتۆر ڕزگار شێروانی

لە سیستەمی تۆکمەی تەندروستیدا، ویست و پلان و دووربینی و وردبینی و هاوسەنگی کۆڵەگەی بنچینەیین.

سەرقافڵەی ئەم سیستەمە دەبێ کارا بێت، دیدەی ڕوون بێت، توانای هەبێ بۆ بڕیاردانی دانایانە و سوودبەخش و ئاڕاستەکردنی سێکتەری تەندروستی بە شێوەیەکی کاریگەر و ئامانجدار، ئامانجیش لە هەوەڵ و دواجارا هەر بەرژەوەندیی خزمەتگوزارییە بۆ وڵاتییان. نەخشەکێشانی ستراتیجی و دانانی پلانی گشتگیر و درێژمەودا پێویستە هەبێ بە شێوەیەک مەبەست و ئامانجەکان ڕوون بکاتەوە و بیانپێکێ و ئامرازی جێبەجێکردن و چاودێری دەستەبەر بکا.

دەستخستنی سەرمایە و مسۆگەر کردنی سەرچاوەی دارایی پێویستە بۆ بەکارخستن و پێشخستنی خزمەتگوزاریی تەندروستی. ژێرخانی پێشکەوتوو دینگەی خزمەتگوزارییە، وەک هەبوونی خەستەخانەی گەورە و بنکەی تەندروستیی پێشکەوتوو و پڕکراو لە ئامێرو تەکنەلۆجیای جیهانیی سەردەم و ئاسانکاری بۆ گەیشتنی هەموو هاوڵاتییەک بەو بنکانە.

بایەخدان بە خۆپاراستنی تەندروستی وڕاگرتنی تەندروستیی هاوڵاتییان بەر لە نەخۆشکەوتنیان. چەند پارە بۆ ئەو مەبەستە خەرجبکرێ، دوو ئەوەندە لە خەرجیی چارەسەرکردنی نەخۆشییەکان دەگەڕێتەوە.

کەواتە ل□ پێشینە بەرنامەی پارێزکاری و بەرچاوڕوونکردنی هاوڵاتییانە بۆ نەهێشتن یان کەمکردنەوەی نەخۆشکەوتن و بڵاوبوونەوەی و بۆ بەهێزکردنی تەندروستیی گشتی. سیستەمێکی بەهێزی زانیاریی تەندروستی بە بەکارهێنانی بەرنامەی نوێی زانیاری بۆ کۆکردنەوە و شیتەڵکردنی داتا تەندروستییەکان یارمەتیدەرە بۆ بڕیار دان بەگوێرەی بەڵگە و داتا.

هێزی کار دینەمۆی هەموو سیستەمەکەیە، پێگەیاندن و دامەزراندن و ڕاهێنان و پەروەردەکردن و پارێزگاری لە کارمەند و پزیشکان و ڕازیکردنیان بە پێدانی مافی شایستەی خۆیان بە دەستەبەرکردنی ژیانێکی شایستە و نواندنی ڕێز و ستایش لەبەردەم کۆمەڵگا زۆر گرنگە بۆ بەڕێوەچوونی کاروبارە زانستی و مرۆییەکان و بەردەوامیدان بە خزمەتگوزارییەکان.

ئەمانە پێویستە دڵیان ڕابگیرێ تا هەردەم بمێننەوە و دڵیان بەولاولادا نەڕوات و وابەستەی کارەکەیان بن.

ڕاست و ڕەوانی و ڕوونی و شەفافییەت و پاداشت و لێپرسینەوەو لێپێچانەوە بەگوێرەی ڕێکارێکی ئاشکرا و دادپەروەرانە گرنگە بۆ دابینکردنی جۆرێتیی زۆر باش لە خزمەتگوزاریییەکاندا.

هاوکاری و پشتیوانی وەرگرتن و هاوبەشی و ڕایەڵە دروستکردن لەگەڵ دامەزراوەکانی دیکەی حکوومەت و کەرتی تایبەت و دامەزراوە نێودەوڵەتییەکان بۆ گەیشتن بە ئامانجە تەندروستییە هاوبەشەکان کارێکی زۆر باشە.

بەدەنگەوەچوون و فریاکەوتن و بە هانا هاتن و بە دەمەوەچوونی دەسبەجێ بە داخوازییە هەنووکەییەکان و بارە لەنکاوەکان و حاڵەتی تەنگاوی و کارەساتی سروشتی و پەتایەکان توانست و لێهاتوویی سیستەمەکە دەردەخات.

دکتۆر ڕزگار شێروانی

لە پەراوێزی زیندانێکی نهێنیدا.. شیعری نەوزاد بەندی

نەڕۆیشتین، هەتا هات سوپای خەم
پەنجەرەیەک کردتەوە ئەبێ دایخەم …
خەتای هێزی بەربەریی بوو فەوتاندی،
نەگرن خەتای چارەنوس و خەتای خەم ..

لەلای تۆیە بەهای ملیار و مایباخ
بۆ میللەتیش دەردی ڕەها و بەهای خەم ..
لە پای چیدا ..له پای چیدا .. لە پای چی ؟
لە پای هیچدا .. لە پای هیچ، ڕەشەبای خەم!
لە چیت کەمە ، لە دوای چی تر ئەگەڕێی؟
شار بستێکی نەماوە ئەگەر ڕایخەم ..
خاکێ گۆڕی خۆتی تیابێ، چی ئەدزی؟
هەی داڕزێی، گڵۆڵەت کا پەتای خەم ..
بەناو خوێنی پاکی خەڵکا هەڵکشای ،
جا میللەتت دایە دەس دەسکەلای خەم..
ئەم ڕق و قینەی تۆ لە کوێ هات؟
شار و دێهات بوون بە کاروانسەرای خەم .
چیت دەستکەوت وا نیشتمانت هەڕاج کرد ؟
وا گشتمانت کرد بە پشت و پەنای خەم ؟
ئەمە دیاری و پاداشتت بوو بۆ گەلێ،
بۆ هەلێ وێڵ بوو ڕاکا لە قەڵای خەم ..
خیانەت تاڵە وا ناچێتە سەر بۆت،
بڕوانە دێتە دەر بۆت ئەژدیهای خەم ..
کە هات کۆتایی تەمەن ، دێ لەناکاو ،
مافی میللەت نییە تا بڵێی دوای خەم ..
لە ساتێکا مەرگ دێ و ڕاپێچت ئەکا
دەرچەت نامێنێ بێجگە لە دەرگای خەم

نەوزاد بەندی